

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

JEAN-MARIE GANTOIS EN FRANS-VLAANDEREN

NICO VAN CAMPENHOUT

Eric Vanneufville, *L'abbé Gantois, l'histoire*

Fouesnant, Editions Yoran, 2020, 144 pp., ISBN 9782367470658

Wido Bourel, *Nicolas Bourgeois en Frans-Vlaanderen. Confidenties in het Olmkasteel*

Averbode, Uitgeverij iD, 2020, 183 pp., ISBN 9789491436116

Wat voegt het boek *L'abbé Gantois, l'histoire* van historicus Eric Vanneufville toe aan onze kennis en inzicht omtrent priester Jean-Marie Gantois (1904-1968), een prominente maar evenzeer controversiële figuur uit de Vlaamse beweging in Frans-Vlaanderen, onder meer als stuwende kracht van het Vlaamsch Verbond van Frankrijk tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog? Om het simpel en duidelijk te stellen: nauwelijks iets.

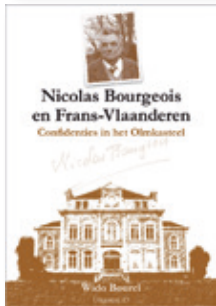
In essentie is de enige bedoeling van de auteur het door collaboratie tijdens WO II besmeurde blazen

van Gantois positiever in te kleuren. In eerdere publicaties, waarvan Vanneufville een aantal Vlaamse al dan niet bewust onvermeld laat, werd onomstotelijk aangetoond dat Gantois tussen 1940 en 1944 in de col-

laboratie met de Duitse bezetter stapte. Desondanks luidt de vragende en daardoor suggestieve tussentitel op bladzijde 56 van Vanneufvilles boek "Gantois Kollabo?". Bovendien wordt de collaboratie van Gantois en andere militanten uit de Vlaamse beweging in Frans-Vlaanderen ten onrechte ontgaan van haar ideologische component en herleid tot een louter identitaire keuze: "qu'à une certaine période de sa vie, il a, en tant que citoyen français, trahi la France, ou, à tout le moins, une certaine idée de la France. La question est: dans quelle mesure Gantois se reconnaissait-il la qualité contraignante de citoyen français?"

Respectievelijk in juni en december 1940 richtte Gantois een schrijven aan de Duitse Militärverwaltung in Brussel en aan Adolf Hitler, die hij voordien had omschreven als de "guide de l'humanité vers des destinées nouvelles". Het was de bedoeling om het bezettingsbestuur erop te attenderen om in de toekomstige, door nazi-Duitsland opgelegde Nieuwe Orde in Europa rekening te houden met de specifieke taal- en cultuursituatie van Frans-Vlaanderen. Voor de Groot-Nederlands georiënteerde Frans-Vlaamse abbé liep het Nederlandse taalgebied tot aan de Somme. Daarnaast was hij een aanhanger en propagandist van het Groot-Germaanse streven, "perdu dans son admiration éperdue du germanique". En zoals de door hem bewonderde Cyriel Verschaeve, door Vanneufville zonder verdere uitleg gekarakteriseerd als "un célèbre Flamand", was Gantois een adept van de *Blut und Boden*-ideologie: "C'est la race qui décide, c'est le sang qui commande"...

Het engagement van de aristocratische dokterszoon Gantois voor de bedreigde moedertaal en volkscultuur, dat hem uiteindelijk tot

samenwerking met het Duitse bezettingsbestuur bracht, was een exponent van de destijds wijd verbreide stroming van het katholieke, traditionele en provinciale Frankrijk dat zich sinds de Franse Revolutie blijvend afzette tegen de centralistische, republikeinse, laïciserende en vanuit Parijs gedirigeerde Franse staat en dat zich ook in andere regio's dan Frans-Vlaanderen manifesteerde.

Na zijn veroordeling voor collaboratie, gevangenschap en verbanning keerde Gantois aan het begin van de jaren 1950 terug naar Frans-Vlaanderen. Hij hernam er zijn flamingantische bedrijvigheid in een gewijzigde context. Mede door zijn soms querulante karakter was hij echter niet langer het boegbeeld van de Frans-Vlaamse beweging. Wel werd hij herhaaldelijk gevierd en bleef hij in bepaalde kringen een 'grote naam', met soms een ietwat mythisch of legendarisch aura. In welbepaalde kringen behield hij die status tot vandaag, zoals *L'abbé Gantois, l'histoire* illustreert.

Een aantal storende (ver)taalfouten zijn symptomatisch voor het nonchalante en ontoereikende wetenschappelijke apparaat van deze al te pamflettaire en slordige historische studie, die teveel beweringen en te weinig feiten of argumenten presenteert. De Nederlandse Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) van Anton Mussert wordt aangeduid als de 'Nationaal-socialistische bond' en met de 'Académie Néerlandaise à Leiden' wordt de in deze stad gevestigde Maatschappij der Nederlandse Letterkunde bedoeld. De familienaam van VNV-leider Staf De Clercq wordt niet aan elkaar, maar in twee woorden geschreven.

Ongeveer tegelijk met *L'abbé Gantois, l'histoire* verscheen begin dit jaar het boek(je) *Nicolas Bourgeois en Frans-Vlaanderen. Confidenties in het Olmkasteel* van Wido Bourel, waarin Jean-Marie Gantois eveneens meer dan prominent figureert. Deze publicatie kwam tot stand door het samenvoegen van twee bij-

dragen uit de jaarboeken 2011 en 2012 van de Vereniging-Stichting Zannekin – weliswaar "*bijgewerkt en, waar nodig, aangevuld*" – over de in Rijsel uit Frans-Vlaamse maar Nederlands onkundige ouders geboren Nicolas Bourgeois (1896-1982). De gesprekken die Bourel in de jaren 1970 voerde met deze publicist, activist en jurist en die de basis vormen voor zijn boek over hem, vonden plaats in het uit de 19de eeuw daterende Olmkasteel in Hazebroek, vandaar de ondertitel. Daar had Bourgeois zich in 1942 teruggetrokken nadat zijn functie van diensthoofd van het secretariaat van het voorzitterschap van de Stad Parijs, die hij sinds de jaren 1920 bekleedde, was afgeschaft door de Vichy-regering van generaal Philippe Pétain. Tot 1973 werkte hij vervolgens in het Noord-Franse stadje vlakbij de grens met België als advocaat.

Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog was Bourgeois vanuit Parijs beginnen schrijven voor diverse tijdschriften van de Vlaamse beweging in Noord-Frankrijk, onder meer onder talloze pseudoniemen voor het blad *Le Lion de Flandre* van het in 1924 onder impuls van Jean-Marie Gantois opgerichte Vlaamsch Verbond van Frankrijk. Tijdens het interbellum groeide Bourgeois, die via zijn echtgenote verwant was met Gantois, uit tot de rechterhand van deze activistische katholieke geestelijke, die hij in antwoord op de vragen van Bourel op pijnlijk onkritische wijze ophemelt en verheerlijkt. Ronduit stuitend is het onder de mat vegeen en banaliseren door Bourgeois van de rasentheoretische stellingnames van Gantois met een pseudo-ironische, intellectueel oneerlijke doodoener: "*vergeet niet dat Gantois een priester was voor wie alle mensen voor God gelijk zijn*"... Zoals bij een aantal gelijkaardige uitspraken onthoudt Bourel zich helaas van commentaar of duiding.

Zoals gezegd werd Gantois na de Tweede Wereldoorlog veroordeeld tijdens wat

Bourgeois, die zelf vrijuit ging, omschreef als het “georchestreerde proces” van de Franse justitie, wat leidde tot een verwijdering tussen beiden. Bourgeois karakteriseerde zijn (culturele) collaboratie, in het voetspoor van zijn geadoreerde voorbeeld, met misplaatste fierheid als een strategische, onideologische, opportunistische, door de toenmalige machtsverhoudingen en omstandigheden ingegeven keuze, waarover hij – net zoals Gantois tot zijn dood – meer dan 30 jaar na de feiten geen enkel berouw of schuld koesterde... Nicolas Bourgeois en Frans-Vlaanderen is dan ook, precies zoals *L'abbé Gantois, l'histoire*, vooral een (zoveelste) apologie die probeert recht te praten wat krom was, met name de collaboratie met nazi-Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Net zoals bij de studie van Eric Vanneufville over Gantois kan men zich afvragen wat – los van het verdienstelijk in kaart brengen van feitelijke informatie die dreigde verloren te gaan – de historiografische meerwaarde is van het weinig kritische boek van Wido Bourel over Nicolas Bourgeois, waarin het historisch onderzoek van de voorbije decennia en de politiek-maatschappelijke consequenties daarvan compleet worden genegeerd.